

پاسداری از حرمت سالخوردگان

حجت الاسلام والمسلمین محمد رحمتی شهرضا*

اشاره

«هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشْدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شِيُوخًا وَ مِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلٍ وَ لِيَبْلُغُوا أَجْلاً مُّسَمًّى وَ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ»^۱ او، کسی است که شما را از خاک آفرید، بعد از نطفه، سپس از علقه (خون بسته شده)، سپس شما را به صورت طفلی [از شکم مادر] بیرون می فرستد. بعد به مرحله کمال و قوت خود می رسید و پس از آن، پیر می شوید و [در این میان،] گروهی از شما پیش از رسیدن به این مرحله، می میرند و در نهایت، به سرآمد عمر خود می رسید، شاید اندیشه کنید.»

پس از سپری شدن دوران جوانی و میان سالی، مرحله سالخوردگی شروع می شود. اگرچه از قوای جسمی در این سالها کاسته شده، اما کوله باری از تجربه، رهاورد این دوره است. اگر

---

* پژوهشگر و دانش آموخته حوزه علمیه.

آنچه سالخورده‌گان در خشت خام می‌بینند، با قدرت جوانان آمیخته شود، نتایج شگرفی در زندگی به دست خواهد آمد.

برخی سالخورده‌گی را صرفاً دوران انحطاط و سستی می‌دانند باید این نوع نگاه اصلاح شود و نگرش منفی و تأسف‌بار به این واقعیت زندگی نداشت. این دیدگاه که پیری و سالمندی را تنها از دید ضعف قوا و مریضی بدن یا ضعف دید و گوش و دیگر حواس مورد توجه قرار دهد، اشتباهی بس بزرگ است؛ بلکه باید نسبت به جایگاه سالخورده‌گان توجه ویژه داشت و حرمت و احترام آنان را رعایت نمود.

ارزش و جایگاه حرمت سالمندان

پیش از آنکه به بررسی موضوع گرامیداشت سالخورده‌گان بپردازیم، خوب است نگاهی به ارزش و جایگاه سالمندان داشته باشیم. رعایت حرمت سالخورده‌گان، از آن رو مهم است که بر اساس اصلِ تکریم انسان و توجه به کرامت آدمی، رعایت جایگاه و احترام سالمندان، بر همگان واجب است؛ ضمن اینکه عمری را در راه اسلام و مکتب و تربیت اولاد صالح و زحمت در مسیر به دست آوردن حلال سپری کرده، گنجینه‌ای ارزشمند از تجربه و آگاهی با خود دارند. سالخورده‌گان در دوران زندگی، سردی و گرمی‌های بسیاری چشیده و برای جامعه مایه خیر و برکت‌اند؛ چنان‌که پیامبر خدا ﷺ فرمود: «الْبُرْكَهُ مَعَ أَكْبَرِكُمْ»^۱ برکت، با بزرگسالان شماس است.

در روایتی دیگر، پیامبر اسلام وجود سالمندان را در میان خانواده و جمع، همانند پیامبر در میان امت به شمار آورده‌اند: «الشَّيْخُ فِي أَهْلِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ»^۲ در توضیح این سخن حکیمانه باید گفت که مجموعه افراد یک فامیل، نسبت به بزرگان خاندان خویش حرمت می‌گذارند و در کارها با آنان مشورت می‌کنند و در اختلاف‌ها، به رأی و داوری آنان ارج می‌نهند. گاهی یک سخن آنها، آتش فتنه‌ای را خاموش می‌سازد یا تفرقه و کدورتی را به همدلی و آشتی مبدل می‌سازد.

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۱۳۷.

۲. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۸۱.

نقش سالمندان در رفع اختلافها

سالخوردگان، اغلب تا زنده هستند، نعمت و برکت وجودشان ناشناخته است. وقتی به جایگاه حساس و مهم و نقش کارگشای آنان پی می‌بریم که ایشان را از دست بدهیم. چه بسیار اختلافها و قهرها و نزاعهای خانوادگی که پس از درگذشت «بزرگ خاندان» چهره نشان می‌دهد و چه بسیار رابطه‌ها و رفت‌وآمدها که قطع می‌شود یا به سردی می‌گراید و علت آن، فقط از دنیا رفتن محوری است که مایه دلگرمی، امید، انس و معاشرت فامیل بوده است.

بنابراین، باید جایگاه هدایت‌بخشی سالمندان به شایستگی محفوظ بماند و مورد حراست و تقویت قرار گیرد. امیر مؤمنان، علی علیه السلام می‌فرماید: «يُكْرَمُ الْعَالِمُ لِعِلْمِهِ وَالْكَبِيرُ لِسِنِّهِ»^۱ دانشمند را به جهت علمش، و بزرگسال را برای سن و بزرگی‌اش، باید حرمت نهاد.

نقش سالمندان در تولید فکر

سالمند قادر است برای جامعه فکر و اندیشه تولید کند که حاصل آن، پُربارکردن زندگی و حتی افزایش تولید مادی است. سردی و گرمی‌هایی که او در طول زندگی چشیده، می‌تواند وسیله‌ای برای هموارکردن راه زندگی و چراغی فرا راه سعادت جامعه باشد. دستور اسلام برای احترام به بزرگان، یک سنت است؛ چنان که گذر دوران عمر از جوانی به پیری، از جمله سنت‌های الهی است. در قرآن کریم می‌خوانیم: «اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا»^۲

انسان در روزگار جوانی، قوت و نیرو دارد و بعد، از این مرحله گذر می‌کند و به پیری می‌رسد. این، قانون زندگی است و سنت خداوند بر آن است که پیری همراه با شکستگی باشد. کسی که از دوران جوانی عبور کرده و به سالمندی رسیده، باید بتواند با همان دوران جوانی به صورت آبرومندانه زندگی کند و احترام او حفظ شود. ممکن است، امروزه در

۱. تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ح ۱۱۰۰۷.

۲. روم، آیه ۵۴: «خداست که شما را از ناتوانی آفرید. سپس، بعد از ناتوانی، نیرومندی داد. آن‌گاه بعد از

نیرومندی، سستی و پیری قرار داد. هرچه بخواهد، می‌آفریند و او، دانا و تواناست.»

بعضی موارد، چنین نباشد؛ چنان که افرادی از طرف فرزندان خود مورد بی مهری قرار می گیرند که متأسفانه نمونه اش را می توان در خانه های سالمندان به نظاره نشست.

دستور به پاسداری از حرمت سالخوردهگان

اسلام به جامعه سالمندان با نظر احترام و تکریم می نگرد و با همه توجهی که به جوانان دارد، با سالمندان به شیوه ای رفتار می کند که افراد جامعه، وجود آنان را بی ارزش و بی مقدار نپندارند. حمایت از سالمندان، از اموری است که مورد توصیه اسلام بوده، بسیار بارز و به شمار می آید. در اسلام، سالخوردهگی نشانه و نماد تجربه و دانایی است و سالخوردهگان، از مقام اجتماعی شگفتی برخوردارند؛ به ویژه از آن جهت که آنها گنجینه ای از دانش ها، تجربه ها، خاطره ها و اندیشه ها می باشند. از این رو، باید مورد دلجویی، محبت و احترام قرار گیرند و شخصیتشان گرامی داشته شود. احترام به کهن سالان و بزرگان، در احادیث و جوامع روایی ما، مورد تأکید فراوان است.

ارزش و جایگاه سالمندان و احترام به آنان، تا جایی است که رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در این باره فرموده است: «مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ»^۱ یکی از شیوه های تکریم و تعظیم خداوند، احترام و بزرگداشت سالخوردهگان مسلمان است. «همچنین در روایتی دیگر می خوانیم که حضرت فرمود: «مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِجْلَالُ الْمُؤْمِنِ ذِي الشَّيْبَةِ وَمَنْ أَكْرَمَ مُؤْمِنًا فَبِكْرَامَةِ اللَّهِ بَدَأَ وَمَنْ اسْتَخَفَّ بِمُؤْمِنٍ ذِي شَيْبَةٍ أَرْسَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَنْ يَسْتَخِفُّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ»^۲ از احترام خدای بلندمرتبه، حرمت نهادن به [پیرمرد] سپیدموی مؤمن است. هر که مؤمنی را گرامی دارد، به گرامی داشتن خداوند شروع کرده و هر که مؤمن سپیدمویی را سبک شمارد، خداوند کسی را بر او بگمارد که پیش از مرگش، او را سبک شمارد.»

نیز پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده: «إِنَّ مِنْ إِجْلَالِي تَوْقِيرَ الشَّيْخِ مِنْ أُمَّتِي»^۳ احترام به سالخورده امت من، حرمت نهادن به من است.»

۱. کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۲۴۱.

۲. همان، ج ۴، ص ۴۷۹.

۳. علی بن حسام الدین متقی هندی، کنز العمال، ج ۱، ص ۶۰۱۳.

مجلس هشتم: پاسداری از حرمت سالخوردگان ■ ۱۰۹

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «عَظِّمُوا كِبَارَكُمْ وَ صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ...»^۱ سالمندان خود را بزرگ دارید و با ارحام خود صله کنید...». در کلامی دیگر فرمودند: «وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَ أَرْحَمُوا صِغَارَكُمْ»^۲ به بزرگسالان خود احترام کنید و نسبت به کودکان خویش عطف داشته باشید. در دین مبین اسلام، نشانه مسلمان و شیعه واقعی، احترام به سالخوردگان جامعه است. از این رو که امام صادق علیه السلام فرموده: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا وَ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا؛ از ما نیست کسی که بزرگسال ما را احترام نکند و به خردسال ما ترحم ننماید.» نیز فرموده‌اند: «ثَلَاثَةٌ لَنَا يَجْهَلُ حَقَّهُمْ: إِمَّا مُنَافِقٌ مَعْرُوفٌ بِالنِّفَاقِ ذُو الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ وَ حَامِلُ الْقُرْآنِ وَ الْإِمَامُ الْعَادِلُ؛^۳ سه کس هستند که حق آنها را کسی نادیده نمی‌گیرد، جز منافقی که به نفاق معروف است: آن‌که مویش را در اسلام سپید کرده، آن‌که قرآن را دربردارد و پیشوای عادل.»

سیره بزرگان دین در پاسداری از حرمت سالمندان

در سیره بزرگان دین نیز نسبت به رعایت و پاسداری از حرمت سالخوردگان، توجه ویژه‌ای شده است؛ پیرمردی حضور رسول اکرم صلی الله علیه و آله شرفیاب شد. کسانی که در محضر حضرت نشستند، احترامش را رعایت نمودند و در جا دادن به او کندی نشان دادند. پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله از این رفتار برخلاف ادب ناراحت شد و فرمود: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ لَمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا؛^۴ کسی که به خردسالان ما ترحم نکند و پیران ما را مورد تکریم و احترام قرار ندهد، از ما نیست و با ما بستگی و پیوستگی ندارد.»

احترام به والدین

سالمندان به طور عموم، از احترام برخوردارند و اگر پدر و مادر باشند، حرمت نگه‌داشتن آنان، بسی لازم‌تر است. قرآن کریم از تندی و پرخاش نسبت به پدر و مادر پیر نهی می‌کند

۱. همان، ص ۲۴۱.

۲. همان، ص ۱۵۲.

۳. همان، ص ۲۴۱.

۴. ابن ابی‌فراس، مجموعه ورام، ج ۱، ص ۳۴.

و به سخن نیک و لحن شایسته و خضوع و تواضع و گستردن بال رأفت در برابر آنان و خیرخواهی و دعا در حق ایشان دعوت می‌نماید:

«وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا * وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا»^۱ و پروردگارت فرمان داده: جز او را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید! هرگاه یکی از آن دو، یا هر دوی آنها، نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آنان روا مدار و بر آنها فریاد مزن و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آنها بگو و بال‌های تواضع خویش را از محبت و لطف، در برابر آنان فرود آر و بگو: پروردگارا! همان‌گونه که آنها مرا در کوچکی تربیت کردند، مشمول رحمتشان قرار ده!

ادب و احترام نسبت به پدر و مادر بزرگسال، آن است که: آنان را به اسم صدا نکنی، به احترامشان برخیزی، از آنان جلوتر راه نروی، با آنان بلند و پرخاشگرانه سخن نگوئی، نیازهایشان را برآوری، خدمتگزاری به آنان را وظیفه‌ای بزرگ بدانی و از آنان در کهولت و پیری مراقبت کنی.

امام باقر علیه السلام فرمود: «پدرم به مردی نگریست که همراه پسرش راه می‌رفت و پسر به بازوی پدرش تکیه داده بود. پدرم تا زنده بود، با آن جوان [به دلیل بی‌حرمتی نسبت به پدرش] صحبت نکرد.»^۲

به همان اندازه که آزدن آنان و «عاق» والدین شدن، حرام و نکوهیده است و از آن نهی شده، به دست آوردن دل ایشان و جلب رضایت و نیکی به آنان نیز سفارش شده و این خدمتگزاری، سبب بهشتی شدن فرزندان به شمار آمده است. ابراهیم بن شعیب گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: پدرم بسیار پیر و سالخورده و ناتوان شده است. هرگاه حاجتی داشته باشد، او را بر می‌داریم و بر دوش می‌کشیم. حضرت فرمود: «إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَلِيََ ذَلِكَ مِنْهُ فَأَفْعَلْ - وَلَقَمَهُ بِبِدِكَ فَإِنَّهُ جَنَّةٌ لَكَ غَدًا»^۳ اگر بتوانی عهده‌دار کارهای او شوی،

۱. اسراء، آیه ۲۳ - ۲۴.

۲. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۶۴.

۳. همان، ص ۵۶.

چنین کن؛ حتی با دستانت لقمه در دهان او بگذار که این کار در فردای قیامت، برای تو بهشت [یا سپر از آتش] خواهد بود.»

تجربه‌آموزی از سالمندان

سالمندی، مرحله‌ای زیبا از مراحل عمر آدمی است که در واقع، محصول زندگی را می‌توان در این زمان برداشت نمود و آن را به نسل جوان منتقل کرد. بنابراین، هر خانواده یا جامعه‌ای برای پیشرفت و حل مشکلات خویش، به تجربه و توانایی‌های سالمندان که مایه برکت هستند، به شدت نیازمند است. در مقابل، سالمندان نیز با توجه به موقعیت ویژه خویش، خواه ناخواه خواسته‌هایی از اطرافیان و نسل جدید دارند که احترام به شخصیت و پاسداری از حرمت آنان، از مهم‌ترین خواسته‌هاست. سالمندان معمولاً خواستار احترام‌اند و می‌خواهند مورد توجه و عنایت و محبت دیگران باشند؛ چنان که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «الشَّيْخُ شَابٌّ عَلَى حُبِّ أَنْيْسٍ وَ طُولِ حَيَاةٍ وَ كَثْرَةِ مَالٍ؛ پیر، در برابر محبت همدم و عمر دراز و مال بسیار، جوان است.»

سالخوردگان می‌خواهند اگر دستور دادند، به آن توجه شود و دیگران، امر و نهی آنها را پذیرا باشند. احترام اطرافیان به آنان، موجب رضایت خاطر و شادابی آنان است؛ به خصوص از آن بابت که در سایه آن، احساس امنیت می‌کنند و میدانی برای تلاش و فعالیت خویش می‌یابند. در واقع، این گونه نیست که پیران و سالمندان فقط احتیاج به احترام دارند، بلکه انسان سالخورده عضوی از اجتماع است که باید از تجارب ارزشمند او استفاده کرد. اگر با سالمند با احترام برخورد شود، ریشه بسیاری از عصبانیت‌ها در آنها می‌خشکد و عواطفشان بیشتر و محبتشان به اطرافیان افزون تر خواهد شد و تحمل و مدارای زیادتری در خصوص رفتار دیگران از خود نشان می‌دهند.

آثار و برکات احترام به سالخوردگان

احترام به سالخوردگانی که عمری را در عبادت و خدمت گذرانیده و مایه برکت خانواده و جامعه‌اند، بسیار با فضیلت و دارای پاداش می‌باشد. چه خوب است که از هر فرصتی برای دیدار بزرگان فامیل و افرادی که در خانه سالمندان می‌باشند، استفاده نماییم. رسول اکرم صلی الله علیه و آله

فرموده است: «مَنْ وَقَرَ ذَا شَيْبَةٍ فِي الْإِسْلَامِ أَمَنَهُ اللَّهُ مِنْ فِرَاعِ يَوْمِ الْقِيَمَةِ^۱ کسی که پیرمسلمانی را بزرگ دارد، خداوند او را از ترس روز قیامت ایمن خواهد داشت.»

فرهنگ غرب، وجود سالمندان را در خانواده‌ها، شخصی زیادی و مزاحم می‌پندارند و می‌کوشند برای آنکه آزادی‌های فردی‌شان محدود نشود و مزاحمی نداشته باشند، به گونه‌ای آنان را از محیط خانه و روابط خانوادگی دور کنند و به «خانه سالمندان» بفرستند؛ اما آیین اسلام به پیران ارج می‌نهد و برایشان حرمت بسیاری قایل است و نیز به رعایت حقوق و احترام آنان سفارش کرده، به بهره‌گیری از تجارب و افکار پخته ایشان تشویق می‌کند؛ چراکه پاسداری از حرمت سالخوردگان، علاوه بر پاداش معنوی، آثار و برکات دیگری نیز برای انسان و اجتماع به دنبال دارد؛ از جمله این برکات، پیچیدن عطر مهر و محبت و صمیمیت و ادب و احترام در فضای جامعه است؛ چنان که امام صادق علیه السلام فرموده است: «إِنْ شِئْتَ أَنْ تُكْرَمَ فَلَنْ وَ إِنْ شِئْتَ أَنْ تُهَانَ فَأَخْشِنُ^۲ اگر می‌خواهی در جامعه مورد تکریم و احترام باشی، با مردم به مدارا و نرمی برخورد کن و اگر می‌خواهی با تحقیر و اهانت مردم مواجه شوی، روش تندی و خشونت در پیش گیر.»

وظایف جوانان در برابر سالخوردگان

اگر جوانان قدر پیران را نشناسند و به جایگاه آنان حرمت نهند، هم رشته‌های عاطفی و پیوندهای انسانی از هم گسسته می‌شود، هم از رأفت و تجربه سالخوردگان محروم می‌شوند و هم نشانه بی‌توجهی آنها به ارزش‌های انسانی و اسلامی است. حضرت علی علیه السلام در یکی از سخنان خویش، ضمن انتقاد از اوضاع زمانه و ناهنجاری‌های رفتاری مردم، از جمله بر این دو مسئله تأکید کرده و فرموده:

«أَنْتُمْ فِي زَمَانٍ... لَا يُعْظَمُ صَغِيرُهُمْ كَبِيرُهُمْ وَلَا يَعُولُ غَنِيَّهُمْ فَقِيرُهُمْ^۳ شما در زمانه‌ای به سر می‌برید که کوچک به بزرگ تعظیم و تکریم نمی‌کند و ثروتمند، به فقیر رسیدگی نمی‌نماید.»

۱. حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۸، ص ۴۸۴.

۲. ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۵۶.

۳. تمیمی آمدی، غرر الحکم ودرر الکلم، ج ۱، ص ۲۸۵۷.

گویند جوانی مسیحی به نام «زکریا بن ابراهیم»، مسلمان شد. سپس به سفر حج رفت و در این سفر، امام صادق علیه السلام را دیدار کرد. از جمله سؤال‌هایش از امام این بود که: پدر و مادر و بستگانم هنوز نصرانی‌اند. چه کنم؟ مادرم نیز ناییناست. آیا با آنان باشم و با آنان غذا بخورم؟ امام صادق علیه السلام پرسید: آیا گوشت خوک می‌خورند؟ گفت: نه، اصلاً دست به آن نمی‌زنند. امام فرمود: با آنان باش و به مادرت رسیدگی کن و اگر از دنیا رفت، خودت کارهای مربوط به کفن و دفن او را انجام بده و به دیگران واگذار مکن.

زکریا پس از بازگشت از سفر حج، به توصیه امام صادق علیه السلام به مادرش بسیار نیکی و ملاحظت می‌کرد، به او غذا می‌خوراند، لباس و سرووضع او را تمیز می‌کرد و در خدمت وی کوشا بود. مادرش از این تغییر رفتار، شگفت‌زده شد و پرسید: پسر! پیش‌تر که نصرانی بودی، با من چنین رفتاری نداشتی! چه شده که پس از هجرت و مسلمان‌شدن این‌گونه شده‌ای؟ گفت: یکی از فرزندان پیامبر این دستور را به من داده است. مادر پرسید: آیا او پیامبر نیست؟ پسر گفت: خیر، او پسر پیامبر است. مادر اصرار داشت که نه، او حتماً پیامبر است؛ چون این‌گونه تعلیمات، از تعالیم پیامبران است. پسرش جواب داد: خیر، پس از پیامبر اسلام، پیامبری نخواهد آمد. او، یکی از فرزندان آخرین پیامبر الهی است. مادرش گفت: پسر! بهترین دین را برگزیده‌ای. به من هم ارائه بده و آن دین را بر من عرضه کن. فرزند، تعالیم اسلام را بر مادر مسیحی خویش عرضه کرد. او هم به اسلام گروید و مسلمان از دنیا رفت.^۱

این داستان، شاهدی بر تأثیر عمل به «دستورهای دین» در مورد شیوه معاشرت با والدین و برخورد با سالمندان است که یک مسیحی را به اسلام جذب می‌کند و نور هدایت را در دل او می‌تاباند.

بر این اساس، بایسته است که در پرتو ادب نسبت به بزرگان و گرامیداشت سالمندان و مراقبت از ایشان، جامعه‌ای خوب و خانواده‌ای با صفا و روابطی مستحکم و عاطفی داشته باشیم.

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۶۵.

انتقال فرهنگ پاسداری والدین به نسل‌های دیگر

یکی از آثار و برکات مهم پاسداری از حرمت سالخوردگان، انتقال این فرهنگ به نسل بعدی است که در نهایت، نتیجه و ثمره‌اش در کهن سالی، به خود ما بر خواهد گشت. کودکان، آنچه را در رفتار بزرگ‌ترها ببینند، از آن الگو می‌گیرند. احترام به بزرگ‌ترها و رعایت ادب و تکریم نسبت به سالخوردگان، اگر در عمل و رفتار ما تجلی یابد، فرزندان ما نیز این فرهنگ را می‌آموزند و با همین آداب و سنن رشد می‌کنند. کسی که انتظار ادب و معرفت و حق‌شناسی از فرزندانش دارد، باید همین حالت را نسبت به پدر و مادر و بزرگ‌ترها نشان دهد تا کوچک‌ترها هم از او بیاموزند.

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ يُوقِّرُكُمْ صِغَارُكُمْ؛^۱ به بزرگانتان احترام کنید، تا کوچک‌ترها نیز به شما احترام کنند.»
 امام صادق علیه السلام نیز فرموده است: «بُرُّوا آبَاءَكُمْ يَبْرِتْكُمْ أَبْنَاؤُكُمْ؛^۲ به پدرانتان نیکی کنید، تا فرزندانتان هم به شما نیکی کنند.»

تأمین نیاز و رفع مشکلات سالخوردگان

یکی از گونه‌های احترام به سالخوردگان، آزار نرساندن به آنهاست؛ چنان‌که امام صادق علیه السلام فرمودند: «عَظَّمُوا كِبَارَكُمْ وَ صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَ لَيْسَ تَصَلُّونَهُمْ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ كَفِّ الْأَذَى عَنْهُمْ؛^۳ سالمندان خود را بزرگ دارید و با ارحام خود صله کنید و صله رحمی، بهتر از آزار نرساندن به آنها نیست.»

در پاسداری از حرمت سالخوردگان، بایدها و نبایدهایی وجود دارد که در روایات و سیره پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام به آن عنایت ویژه شده است. اسلام، هم سالمندان جامعه را خارج از دایره کار و تلاش نمی‌داند و برعکس او و شخصیت همراه با تجربه‌اش را محترم می‌داند و هم توجه به رعایت حال او و استیغای

۱. تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ح ۱۰۰۶۹.

۲. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۶۵.

۳. کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۲۴۱.

حقیقت را ضروری می‌داند. حق پدر و مادر سالخورده و دیگر سالمندان اجتماع، احترام صرف نیست و این حرمت، شامل توجه به رفع مشکلات و نیازهای آنان نیز خواهد بود. در واقع، احترام و تکریم، باید همراه امداد و تعاون باشد.

امیر مؤمنان علیه السلام همراه عده‌ای از مسیری عبور می‌کردند. پیرمردی - ظاهراً نصرانی - را دیدند که ابراز نیازمندی می‌کرد. حضرت فرمود: چرا این کار را انجام می‌دهد؟ پاسخ دادند: در جوانی کار می‌کرده؛ اما اکنون که از کار افتاده، نیازمند کمک دیگران است. حضرت فرمود: وای به حال حکومتی که افراد تحت حاکمیت آن، تا زمانی که توانایی انجام کار دارند، کار کنند اما در روزگار ناتوانی مجبور باشند در برابر دیگران اظهار نیاز نمایند! آن‌گاه دستور دادند از بیت المال سهمی برای او قرار دهند. اطرافیان گفتند که مسیحی است و از پیروان دینی شما نیست. حضرت فرمود: در جامعه اسلامی، همه افراد تحت حاکمیت، حتی اگر مسلمان نباشند، باید مورد حمایت قرار گیرند.^۱

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا ضَعُفَ مِنَ الْكِبَرِ يَأْمُرُ اللَّهُ الْمَلَكَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ فِي حَالِهِ تِلْكَ مَا كَانَ يَعْمَلُ وَهُوَ شَابٌ نَشِيطٌ مُجْتَمِعٌ وَمِثْلُ ذَلِكَ إِذَا مَرِضَ وَكَلَّ اللَّهُ مَلَكًا يَكْتُبُ لَهُ فِي سَقْمِهِ مَا كَانَ يَعْمَلُ مِنَ الْخَيْرِ فِي صِحَّتِهِ»^۲؛ مسلمان هنگامی که ضعف پیری بر او غلبه کند خداوند به فرشته‌ای (ملکی) دستور می‌دهد که در این حال اعمال نیکی را که او در جوانی و شادابی و سلامت انجام می‌داد، برایش بنویسند.

نکته پایانی: باید بدانیم ملاک در برخورد، حق است و نه سن و سال؛ چنان‌که حضرت ابراهیم علیه السلام به عموی خود که سن بیشتری داشت، آشکارا حق را بیان کرد و به او هشدار داد. بنابراین، ادب و احترام به گذشتگان، نباید منجر به پیروی از افکار جاهلانه آنان و وفاداری نابجا به آنها شود. اطاعت و احترام نیاکان، تا حدی است که انسان به شرک کشیده نشود و از مسیر حق منحرف نگردد.^۳

۱. ابن ابی فراس، مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۹۲.

۲. حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۱، ص ۱۲۱.

۳. برگرفته از: محسن قرائتی، تفسیر نور، ذیل آیات ۲۸ - ۳۲ سوره اسراء.

